

Εικονική Μνήμη

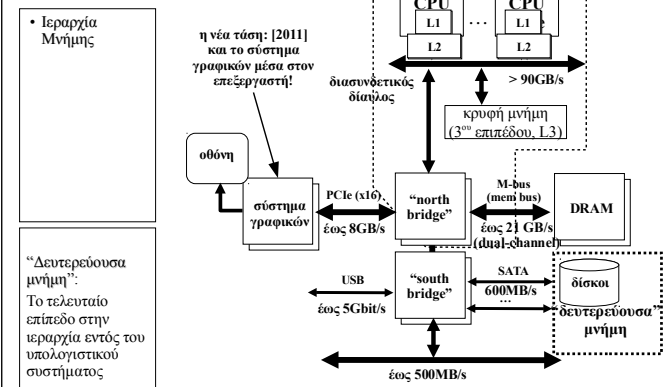
(και ο ρόλος της στην ιεραρχία μνήμης)

<http://mixstef.github.io/courses/comparch/>

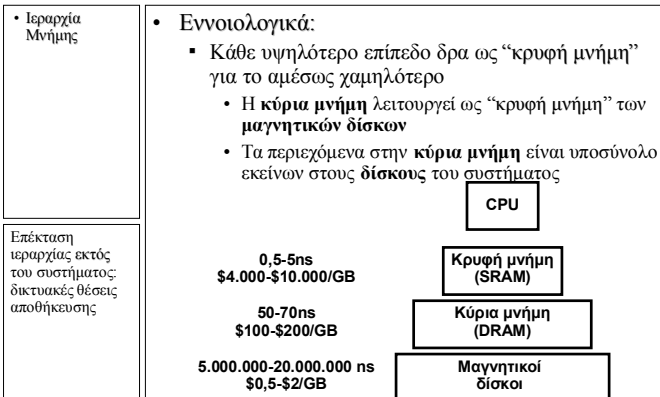
Μ.Στεφανιδάκης

Ιεραρχία Μνήμης

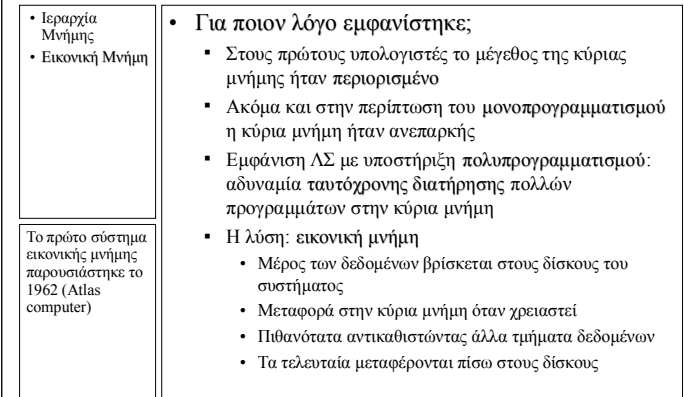

2

Επεκτείνοντας την Ιεραρχία Μνήμης

Εικονική μνήμη (virtual memory)

Πριν την εικονική μνήμη: overlays

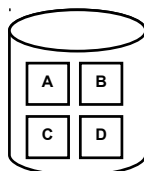
- Ιεραρχία Μνήμης
- Εικονική Μνήμη

Η τεχνική των overlays απαιτούσε από τον προγραμματιστή να χειρίζεται τις λεπτομέρειες (π.χ. διευθύνσεις!) φόρτωσης και κλήσης των υποπρογραμμάτων!

Κύρια μνήμη

```
main( ) {
  swap-in(D)
  call D1
  swap-in(B)
  Call B2
}
```

δίσκος

- Καταλληλότερο για στατικά δεδομένα
  - υποπρογράμματα

Πριν την εικονική μνήμη: overlays

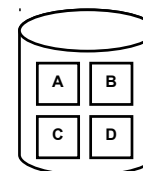
- Ιεραρχία Μνήμης
- Εικονική Μνήμη

Η τεχνική των overlays απαιτούσε από τον προγραμματιστή να χειρίζεται τις λεπτομέρειες (π.χ. διευθύνσεις!) φόρτωσης και κλήσης των υποπρογραμμάτων!

Κύρια μνήμη

```
main( ) {
  swap-in(D) ←
  call D1
  swap-in(B)
  Call B2
}
```

δίσκος

- Καταλληλότερο για στατικά δεδομένα
  - υποπρογράμματα

Πριν την εικονική μνήμη: overlays

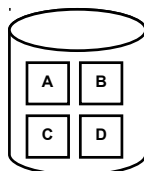
- Ιεραρχία Μνήμης
- Εικονική Μνήμη

Η τεχνική των overlays απαιτούσε από τον προγραμματιστή να χειρίζεται τις λεπτομέρειες (π.χ. διευθύνσεις!) φόρτωσης και κλήσης των υποπρογραμμάτων!

Κύρια μνήμη

```
main( ) {
  swap-in(D) ←
  call D1
  swap-in(B) ←
  Call B2
}
```

δίσκος

- Καταλληλότερο για στατικά δεδομένα
  - υποπρογράμματα

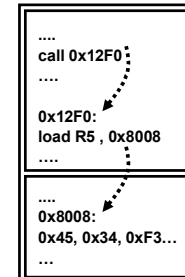
Χώρος διευθύνσεων προγράμματος

- Ιεραρχία Μνήμης
- Εικονική Μνήμη

Ποιες οι διευθύνσεις που δημιουργούσε ο μεταγλωττιστής; Τι συνέβαινε αν το πρόγραμμα δεν φορτωνόταν πάντοτε στον ίδιο χώρο μνήμης;

- Address Space
  - Εκτελούμενο πρόγραμμα στη μνήμη:
    - Διευθύνσεις κώδικα
      - Εντολές διακλάδωσης
    - Διευθύνσεις δεδομένων
      - Εντολές load-store
  - Πριν την εικονική μνήμη:
    - Φυσικές διευθύνσεις
    - Άμεση αντιστοιχία με διευθύνσεις κύριας μνήμης

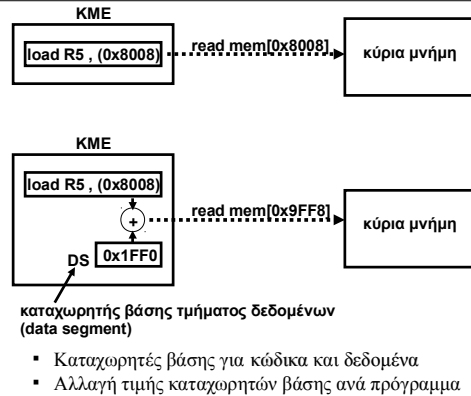
Κύρια μνήμη

Πολυπρογραμματισμός πριν την εικονική μνήμη

- Ιεραρχία Μνήμης
- Εικονική Μνήμη

Χρήση καταχωρητών βάσης (χωρίς άλλη υποστήριξη) σε χαμηλούς κόστους επεξεργαστές (π.χ. Intel 8086).
Διευκόλυνση τοποθέτησης προγραμμάτων οπουδήποτε στη μνήμη.

Μεταβαίνοντας σε εικονικές διευθύνσεις

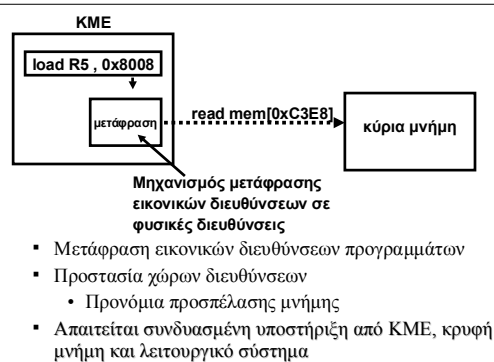
- Ιεραρχία Μνήμης
- Εικονική Μνήμη

- Το προηγούμενο σχήμα
  - Εισήγαγε την αποσύνδεση των λογικών διευθύνσεων των προγραμμάτων από τις φυσικές διευθύνσεις κύριας μνήμης
  - Με απλή αντιστοιχία:
φυσική διεύθυνση = λογική διεύθυνση + καταχωρητής βάσης
  - Απαιτείται υποστήριξη από το υλικό (ΚΜΕ)
  - Το πρόγραμμα μπορεί να φορτωθεί σε οποιαδήποτε θέση μνήμης (relocation)
    - Δεν περιέχει αναφορές σε φυσικές διευθύνσεις
  - Εισάγεται η έννοια των ξεχωριστών χώρων διευθύνσεων (κώδικα, δεδομένων...) ανά πρόγραμμα
    - χωρίς περαιτέρω υποστήριξη όμως!

Εικονικές Διευθύνσεις

- Ιεραρχία Μνήμης
- Εικονική Μνήμη

Ο κύριος ρόλος της εικονικής μνήμης στα σημερινά υπολογιστικά συστήματα, με την άφθονη κύρια μνήμη, είναι η υποστήριξη και προστασία των εικονικών χώρων διευθύνσεων ανά πρόγραμμα

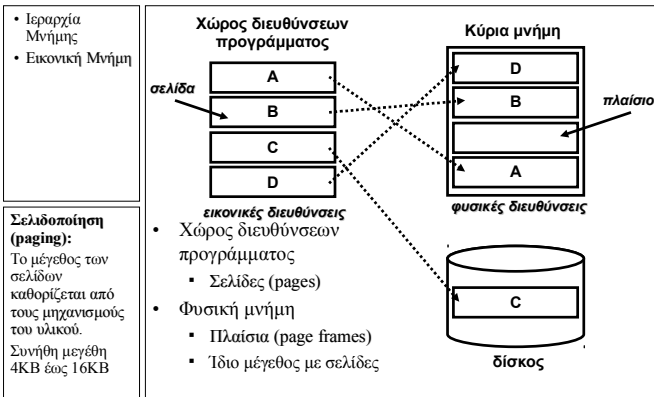
Η εικονική μνήμη (ξανά)

- Ιεραρχία Μνήμης
- Εικονική Μνήμη

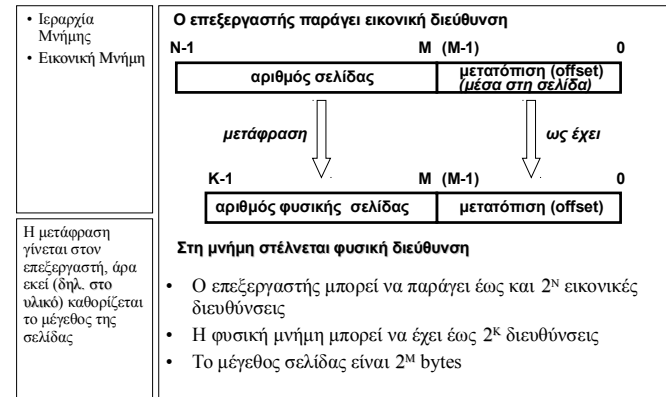
Η διαχείριση της εικονικής μνήμης έχει ομοιότητες με τη διαχείριση κρυφής-κύριας μνήμης. Τα δύο επίπεδα εδώ όμως (μνήμη-δίσκοι) έχουν σημαντικές διαφορές στα χαρακτηριστικά τους!

- Ποιος ο ρόλος της;
  1. Η χρήση εικονικής μνήμης, πέρα από όση είναι πραγματικά διαθέσιμη
  2. Η αντιστοίχιση εικονικών διευθύνσεων σε φυσικές και η διαχείριση των προνομιών προσπέλασης
    - Σημαντικότερο σήμερα!
- Ποιος τη διαχειρίζεται;
  - Διαχείριση από το λειτουργικό σύστημα
  - Υποστήριξη από το υλικό (ΚΜΕ/κρυφή μνήμη)
- Πώς υλοποιείται;
  - Μετακίνηση τμημάτων μνήμης από/προς τους δίσκους
  - Εκμετάλλευση αρχής τοπικότητας
    - Μερικά μέρη μόνο των προγραμμάτων είναι “ενεργά” κάθε στιγμή

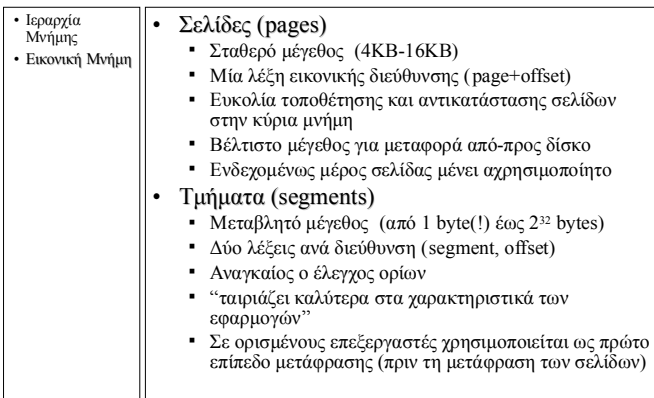
Βασικό σχήμα Εικονικής Μνήμης

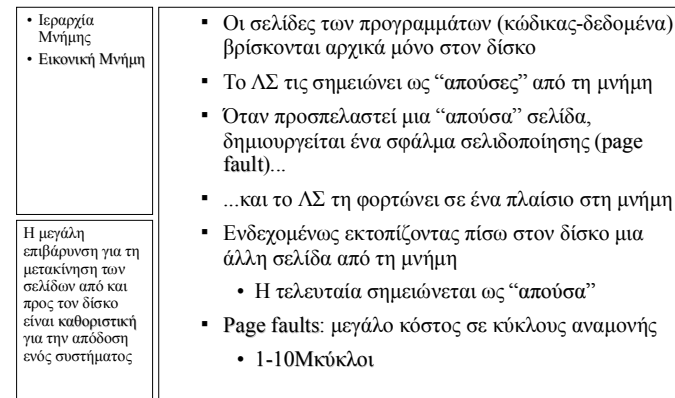
Σελίδες και εικονικές διευθύνσεις

“Σελίδες” και “Τμήματα”

Σελιδοποίηση κατ’απαίτηση

Κρίσιμα σημεία στη σχεδίαση εικονικής μνήμης

- Ιεραρχία Μνήμης
- Εικονική Μνήμη

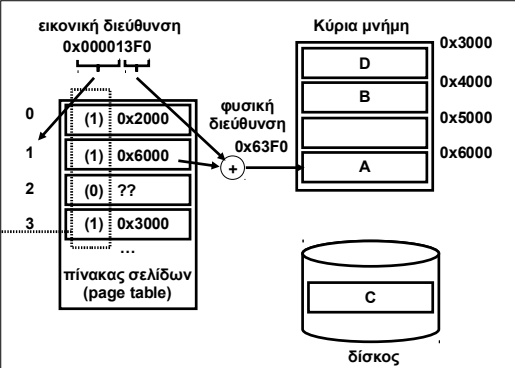
Ακόμα και μικρή μείωση στην εμφάνιση page faults μπορεί να έχει σημαντικό όφελος για την απόδοση του συστήματος

- Οι σελίδες πρέπει να έχουν ικανό μέγεθος
  - Για εξισορρόπηση του κόστους προσέλασης του δίσκου
- Η μείωση των page faults είναι επιβεβλημένη
  - Οι σελίδες τοποθετούνται οπουδήποτε μέσα στη μνήμη
    - Σχήμα ανάλογο των fully-associative κρυφών μνημών
- Η διαχείριση της εικονικής μνήμης γίνεται από λογισμικό (ΛΣ)
  - Μικρή επιβάρυνση συγκρινόμενη με χρόνο μετακίνησης σελίδων στους δίσκους
  - Δυνατότητα χρήσης πολυπλοκότερων αλγορίθμων για τοποθέτηση-αντικατάσταση σελίδων στη μνήμη
- Δεν είναι δυνατή η ενημέρωση στον δίσκο με κάθε εγγραφή νέων δεδομένων στη σελίδα

Μετάφραση εικονικών διευθύνσεων

- Ιεραρχία Μνήμης
- Εικονική Μνήμη

Presence bit: .....
βρίσκεται η σελίδα στην κύρια μνήμη;

Πίνακας σελίδων

- Ιεραρχία Μνήμης
- Εικονική Μνήμη

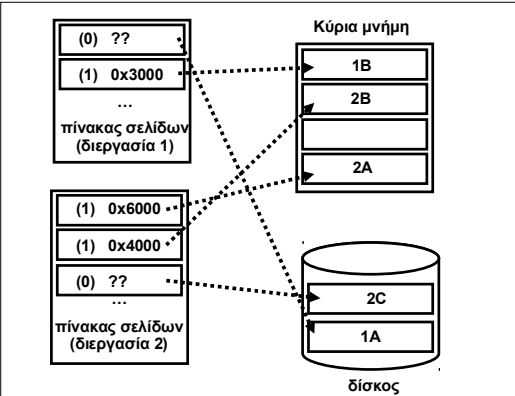
Τι συμβαίνει στην περίπτωση πολλαπλών προγραμμάτων;

- Πού βρίσκεται;
  - Στην κύρια μνήμη!
- Πόσες θέσεις διαθέτει;
  - Θεωρητικά: ίσες με τον μέγιστο αριθμό σελίδων
    - Για 2³⁰ σελίδες με 4 bytes ανά γραμμή, απαιτούνται 4MB
  - Πρακτικά: πίνακες πολλαπλών επιπέδων
  - Πιθανόν: σελιδοποίηση πινάκων (!)
    - Αρκεί να υπάρχει πάντα στη μνήμη ένα μέρος του πίνακα
- Ποια πρόσθετη πληροφορία χρειάζεται;
  - Βρίσκεται η σελίδα στη μνήμη; Έχει αλλάξει;
  - Αν όχι, σε ποιο σημείο του δίσκου είναι;
    - Συχνά η πληροφορία αυτή φυλάσσεται μέσα στον πίνακα σελίδων
  - Ποια σελίδα βρίσκεται σε κάθε πλαίσιο μνήμης;
  - Πόσο πρόσφατα χρησιμοποιήθηκε;
    - Δομές του ΛΣ για αλγόριθμο αντικατάστασης σελίδων

Πίνακες σελίδων και πολλαπλά προγράμματα

- Ιεραρχία Μνήμης
- Εικονική Μνήμη

Κάθε διεργασία έχει τους δικούς του πίνακες σελίδων! Κατά την εναλλαγή διεργασιών αλλάζει και ο καταχωρητής-δείκτης στους πίνακες

Translation-Lookaside Buffer

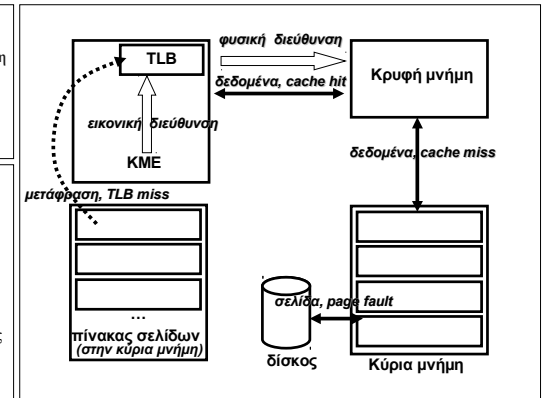
- Ιεραρχία Μνήμης
- Εικονική Μνήμη

- Το πρόβλημα με τους πίνακες σελίδων
  - Βρίσκονται στην κύρια μνήμη
  - Για κάθε προσπέλαση μνήμης απαιτείται μια δεύτερη!
    - Για τον πίνακα σελίδων
    - Μη αποδεκτή χρονική επιβάρυνση!
- Translation-Lookaside Buffer (TLB)
  - Μικρή “κρυφή μνήμη” για πρόσφατες μεταφράσεις εικονικών διευθύνσεων
    - Μέσα στον επεξεργαστή
    - 16-512 θέσεις, 1-2 γραμμές του πίνακα σελίδων ανά θέση
    - Προσπέλαση < 1 κύκλο ρολογιού
    - Παρατηρούμενο Miss rate: 0.01% - 1%

Προσπέλαση μνήμης: η συνολική εικόνα

- Ιεραρχία Μνήμης
- Εικονική Μνήμη

Στο σχήμα η κρυφή μνήμη δέχεται φυσικές διευθύνσεις. Υπάρχουν αρχιτεκτονικές με εικονική κρυφή μνήμη ή συνδυασμό εικονικής-φυσικής κρυφής μνήμης

Εικονική Μνήμη και Προστασία Προσπέλασης

- Ιεραρχία Μνήμης
- Εικονική Μνήμη

- Προστασία προσπέλασης σελίδων
  - Με διαφορετικούς πίνακες σελίδων ανά διεργασία είναι αδύνατη η προσπέλαση “ξένων” σελίδων
  - Δικαιώματα προσπέλασης ανά σελίδα
  - User mode και Supervisor Mode
    - Σε user mode δεν είναι δυνατή η προσπέλαση του TLB, του πίνακα σελίδων και των αντίστοιχων καταχωρητών συστήματος
    - Υπάρχουν αρχιτεκτονικές με περισσότερα από 2 επίπεδα προνομίων
  - Ελεγχόμενη προσπέλαση συναρτήσεων ΛΣ
    - Call gates: ελεγχόμενη εκτέλεση συναρτήσεων ΛΣ από χρήστη, στο επίπεδο όμως των προνομίων του χρήστη → δεν είναι δυνατή η προσπέλαση “ξένων” δεδομένων!